

Forfatter: Engelstoft, Laurits

Titel: BREV FRA: Engelstoft, Laurits (179u-10-13)

Citation: Engelstoft, Laurits: "BREV FRA: Engelstoft, Laurits (179u-10-13)", i *Udvalg af Laurids Engelstofts Skrifter (3. bind)*, Samfundet til den danske Litteraturs Fremme, s. 56.
Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002091242-003-shoot-L0020912420030007.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Udvalg af Laurids Engelstofts Skrifter (3. bind)

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Cassel, den 13 October.

Som Du seer, er da nu den Reise begyndt, som saa længe og saa levende har sysselsat min Indbildningskraft. For faa Dage siden sagde jeg Gøttingen mit sidste Farvel. Med saa megen Længsel jeg end havde seet denne Tidspunkt imøde, syntes dog Afskedens Øieblik mig ukjærlig, og uvilkaarlig kastede jeg fra Veien af immer et Blik tilbage paa dette Musernes stille Hiem. Kjært skal dets Minde stedse blive mig, og den Sommers, som jeg tilbragte i dets Skiød. Jeg fordrer ikke at gjøre min Dom til Regel, men skal jeg sige min Mening, saa har intet af Thidsklands Academier, som jeg har lært at kjende — og jeg har besøgt de vigtigste — fyldestgjort mig saa meget som Göttingen. Lad endog — som dog vel ikke er Tilfældet — ethvert af de øvrige Academier have ligesaa mange berømte og store Lærere: Göttingen besidder dog egne umiskjendelige Fortrin. Hertil regner jeg især den fortreffelige Bogsamling, som, allerede voxet til 250000 Bind i det mindste, aarlig forøges med en Gavmildhed fra Regjeringens Side, hvorpaa maaskee kun vort Fødeland kan opvise lignende Exempel. Denne Bogsamling er en saa meget vigtigere Fordeel for de Göttingske Studerende, som Brugen deraf er fri og utvungen, især for dem, der ville benytte den til bestemte videnskabelige s. 57lige Udarbejdelser. — Ingensteds har jeg heller blandt de Studerende fundet saa megen Iver for Videnskaberne, saa megen Lærelyst og Privatflid som her; thi ellers synes det, som den tyske Student i Almindelighed anseer det for Hovedsagen, at løbe fra een Forelæsning til en anden og faae en tilstrækkelig Mængde Hæfter fuldskrevne. I Göttingen sætter man i det Hele en Ære i at have al sin Tid besat med nyttige Sysler; og den natlige Lampe skinner ligesaa oste fra de Studerendes, som fra Professorernes Arbejdsstuer. Intetgiøren kan, hvor saadan Aand hersker, ikke undgaae at bemærkes med den fortiente Foragt. Foruden de egentlige Brødstudier dyrkes her meest Historie, Mathematik, Physik, Naturhistorie og Oeconomie. Mere forsømmes de lærde Sprog; derimod lægger man sig med megen Flid efter de levende; selv Dansk og Svensk, især det sidste, begynder at komme i Mode. I Henseende til de Studerendes Sædelighed udmærker Göttingen sig til sin Forveel. Dueller og andre grove Excesser ere mindre hyppige end paa de andre Universiteter. Hemmelige Ordener findes nu slet ikke: Udryddelsen af disse er især Meiners's Fortieneste. Overalt hersker en vis god Tone og en Elegance, der nærmer sig til Luxus. Dette er tildeels en Følge af Stedets Dyrhed. De Fattige gaae til andre Universiteter; de som komme her, ere meest unge Mennesker af Stand og Formue, som derfor og gierne medbringe en bedre Opdragelse. — Göttingens Beliggenhed er vel ikke skjøn, men den er dog i en maadelig Frastand omgivet af romantiske Egne. Behagelig er især Nærheden af Harz, hvor Scenernes Maiestæt, Biergboernes Character, Sprog og Sæder, Naturens Produkter over og under Jorden, og disses Bearbejdelse ved Konsten kappes om at tilbyde interessante Bemærkninger og lærerige Beskuelser. Den bliver ogsaa flittig besøgt af de Göttingske Studerende, og de, som dyrke Naturhistorien, komme sielden s. 58tilbage uden et rigt botanisk eller mineralogisk Bytte. — Skovene, Basaltbjergene, Ruinerne og Fabrikerne i Nærheden af Göttingen bidrage alle noget til Fornøielse og Underviisning; selv Leinedalen er ikke uden Interesse. Til Afveksling kan man om Sommeren besøge Badene i Pyrmont og Hofgeisman, som begge ligge kun en god Dagsreise fra Göttingen. De, som ikke kunne undvære de større Slæders Adspredelser om Vinteren, kunne en Gang imellem hente sig saadanne i Cassel. Overalt, hvis der i Göttingen var sørget ligesaavel for den legemlige som den aandelige Næring, og hvis Professorerne vare mere villige til at aabne de Studerende Adgang til deres Huse og Familier, saa skulde Göttingen i det Hele fyldestgjøre de Fremmedes Ønsker, som for Videnskabernes Skyld her tilbringe en kortere eller længere Tid.

Nok om Göttingen, hvorom allerede saa mange have sagt saa meget. Jeg vil blot tilføie, at den som Bye ingen ubetydelig Rolle har spillet i Middelalderens og senere i 30 Aars Krigens Historie. Man kan herom læse Grubers „Zeit- und Geschichtsbeschreibung der Stadt Göttingen, 3 Th. 4. Hannover 1734—1738" og et interessant lille Skrift af Billerbeck, under Titel: „Geschichte der Stadt Göttingen und ihres Gebiets. Götting. 1797. 8."

Naar man har lagt en Miils Vei tilbage, bliver Veien fra Göttingen til Cassel stedse interessantere. Egnen er fra denne Side saa riig paa Basalt, at denne anvendes baade til Landeveiens Istandsættelse og de Göttingske Gaders Broelægning. Naturen synes at have udøst al sin Ynde over den henrykkende Dal, hvor Fulda og Werra danne Weseren ved Byen M\$\$nden. Disse guddommelige Egne bleve paa det jammerligste ødelagte i 30 Aars Krigen og paa ny haardt medtagne i 7 Aars Krigen; endnu synes Menneskene her ikke at være saa lykkelige, som Naturen vilde. Henved s. 59Cassel bliver Veien bar og uinteressant. Intrædelsen til Byen selv forskjønnes hverken ved smagfulde Landhuse eller prægtige Haver.

Tassels Mærkværdigheder ere for bekjendte, til at jeg behøver at give Dig nogen Beskrivelse derover. Jeg indskrænker mig til en og anden Strøebemærkning. Det prægtige Museum, hvorpaa den forrige Landgreve anvendte saa store Bekostninger, er siden hans Tid ikke bleven forøget; dette er meest Skade for Naturaliesamlingen, hvortil man havde gjort en god Begyndelse, og som man, især hvad Mineralogien angaaer, i disse Egne havde Leilighed nok til at formere. Der ere derimod andre Ting, som man har gjort meget fornuftigt i ikke at fortsætte, f. Ex. det kostbare og unyttige Arbejde i Florentinsk Mosaik, som skal forestille Fæstningen Rheinfels, og hvorpaa man allerede havde anvendt 60 Aar. For Resten bør man til dette Museum ikke føre alt for megen Lettroenhed med sig; af Antikerne ere adskillige uægte, og blandt Fossilierne i Naturaliecabinettet synes nogle blot at være foregivne. Bibliotheket, som er i samme Bygning, har 90000 Bind; dets aarlige Forøgelse er ubetydelig. Kun Raader og Hoffolk kunne erholde Bøger tillaans herfra; sandsynlig bliver da Bibliothekaren ikke meget foruleiliget. Ved Bogsamlingen er et Værelse, hvor

Selskabet for Oldsagerne, med hvilket det uden Tvivl snart vil være forbi, endnu holder en Samling hvert Fierdingaar.

Theatret er rummeligt og ret smukt. Landgrevens Loge tager sig ret godt ud i Midten af Amphitheatret. Parqvettet er kun for Officerer, Adelige og Fremmede. Denne Opmærksomhed for de Sidste synes meest at være beregnet paa de Göttingske Studerende. Orchestret bestaaer af nogle og 20 Personer. Mad. Hasloch er Theatrets bedste Skuespillerinde.

s. 60I det Stykke, som jeg saae, vare Costumerne forsømte, men Dekorationerne ikke slette.

En snorret Allee, bebygget paa begge Sider med Huse, som just ikke røbe Beboernes Velstand, fører ned til det bekjendte Weissenstein, $\frac{1}{4}$ Miil fra Byen. Slottet er endnu ikke fuldført. Blandt Architecturens Værker vil det neppe faae nogen betydelig Rang. I den ene Fløi, som er færdig, findes en skøn Samling af den berømte Tischbeins Malerier, meest historiske Stykker; ogsaa seer man der adskillige gode Arbeider af den nuværende Hofmaler B\$@\$ttner. Parken, som ligger ved Slottet, er skøn, og vilde være endnu skønnere, hvis den gode Smag ikke fornærmedes ved en Mængde ligesaa slet udtænkte som anbragte Zirater eller rettere Legetøi, hvilket altsammen er ældre end den nærværende Landgreve; thi man maae sige til dennes Roes, at hans Bidrag til Parkens Forskiønnelse røbe langt mere Smag end hans Forgængers. I Baggrunden hæver sig det bekjendte Under Carlsberg med sit Vandfald, Octogon og Colos. Det hele prodigiøse Værk kan i det høieste opvække Forundring. Indbildningskraften finder det ligesaa lidet skønt, som Forstanden nyttigt. Et Aarhundrede behøvedes for at fuldføre det; en kortere Tid vil maaskee nedbryde det; dets Ruiner kunne blive lærerige for Efterverdenen paa samme Maade, som Ægyptens Pyramider ere blevne det. — Til de fortrinligste Forskiønnelser, Parken skylder den nærværende Landgreve, hører den paa Siden af en Bakke nylig opførte Bygning, i Form af en halvruineret gothisk Borg og Ridderslot. Mennesket finder en egen Fornøielse i at sætte sig tilbage blandt Oldtidens Scener, og de Gienstænder, som paa en levende Maade fremstille disse for Indbildningskraften, have derfor stedse en besynderlig Interesse. Dette er Tilfældet med L\$@\$wenburg — saa hedder det antike Slot — hvis hele Architektur, Indretning og s. 61Boehave er en treo Efterligning af Middelalderens Costume. En Vindebroe fører over Gravene til en snever mellem to gothiske Taarne anbragt Port, hvorigennem man kommer ind i Borggaarden, der dannes af 4 Fløie i Form af en Reetangel. Alle- Bygningerne ere tilstrækkelig forsynede med Taarne, Gavle og andre gothiske Udziringer. Hovedbygningen, som er bestemt til Vaaning, bærer et høit Taarn eller Warte, hvorfra man nyder en meget skøn Udsigt. Vindver, Trapper, Senge, Stole, Borde, Speile og andet Boehave, forkynder henfarne Aarhundreder, og den Tilskuere, som er noget bekjendt med Middelalderens Character, synes at læse denne paa enhver Gienstand. Unægtelig en interessant Illusion. Meget af dette antike Boehave er først nu forfærdiget i denne Smag; men meget er og virkelig fra gamle Tider; man har samlet af alt saadant, hvad man kunde saae fat paa. I den store Spisesal prange Væggene med en Deel anseelige Hiortehoveder, Jagtens Trophæer. Ganske nydelig er et lille Bibliothek af ældre og nyere Ridderromaner og andre til Chevaleriets Historie henhørende Bøger, som staaer i et eget dertil bestemt Cabinet. Man har heller ikke forsømt at samle en Mængde gamle Malerier, især Portræter. Fra Konstens Side uden Værd har denne Samling dog en egen Interesse, som et ikke uvigtigt Bidrag til Maleriets Historie i Tydskland. I Rustkammeret finder man gamle Piker, Sværde, Skiolde, Hielme, Pantsere, Staalhandsker o. s. v. Et eget mørkt Værelse er bestemt til Opholdssted for fangne Riddere. Borgen har og sin Kirke, i hvis Muur ere anbragte 12 Nischer, der vente paa ligesaa mange Apostler. Over Stalddøren præsentere sig to Hestehoveder. Gaarden selv er broelagt med brogede Stene i allehaande Figurer. En lille Borghave (Burggarten), indsluttet af den yderste Muur, besinder sig bag Hovedbygningen. Ved Foden af den skal med Tiden en Flod styrte sig s. 62frem over uordentlige Fieldstykker. Det Hele er særdeles romantisk; maaskee havde det dog været bedre, om man ikke havde opført denne Bygning under Form af en halv ruineret Borg, men i dets Sted enten som ordentlige Ruiner, eller som et i alle Henseender fuldkomment Ridderslot, skønt det ei kan nægtes, at denne Blanding, ihvorvel noget unaturlig, forhøier ved den sammensatte Idee baade Anskuelsens Interesse og Imaginationens Fornøielse. Slotsforvalteren kaldes her, ligesom paa de øvrige Slotte, Burggraf. Ellers fortjener endnu paa Weissenstein at sees Oeconomie-Director Schildbachs Naturaliesamling, især til Træernes og Fuglenes Historie. Ogsaa har Stedet den naturhistoriske Mærkværdighed, at man finder der en Mængde ofte temmelig store Oliviner eller basaltiske Chrsolither.

Om Videnskabernes og Boghandelens Tilstand i Cassel maa Du ikke spørge mig. Hvor Trykke- og Læsefriheden er saa indskrænket som her, kan om disse Gienstænder ikke være meget at sige.

Den nyere Deel af Cassel er, som Du veed, smuk; men Menneskene synes her mere at være til for Husenes Skyld, end disse for hines; thi Tomhed hersker paa de brede Gader, og Armod kiger ud af Palæerne. I det Hele er der liden Luxus og Velleuet i Byen. Paa offentlige Steder seer man meest Officerer, ligesom paa Gaderne og paa Landet meest Soldater.

I Morgen gaaer Touren videre ad Holland til. Jeg og min Medreisende have idag erhholdet et frensk Pas af den franske Legations Secretær Borger Simon, en Mand, hvis uetikettiske Jevnhed og forekommende Høflighed fuldkommen svarede til det Begreb, hans Rygte havde givet mig om ham. Han udfærdigede vore Passe med største Beredvillighed, og sagde os Farvel paa en Maade, fem vi ansaae lige smigrende for os og vort Fødeland.

